

koncentrerer sig om en granskning af dokumentets tilblivelses- og overleverings-historie og mener ud fra en række uregelmæssigheder i dokumentets præsentation under Nürnbergerprocesserne, at dets sidste del – konferencedeltagernes kommentarer til Hitlers udredninger – kan være blevet redigeret af domstolen og følgelig bør behandles med forsigtighed. Forfatteren kan dog ikke fremlægge belæg i allieret materiale for at indgreb har fundet sted, men henholder sig til en mulig interesse fra anklagemyndighedens side i ikke at forelægge materiale, som kunne svække dens påstand om Hitlers medarbejders andel i en sammensværgelse mod freden. Endelig uddyber Lennart Sjöstedt i »Das Programm des Grossadmiral Dönitz bei seinem Regierungsantritt 1945« sin argumentation fra en artikel i »Scandia« 1964 om at Dönitz en kort overgang efter sin udnævnelse til Hitlers efterfølger 30. april 1945, men før modtagelsen 1. maj af meddelelsen om Hitlers død, var indstillet på at fortsætte krigen. Det lykkedes Sjöstedt at påvise en række svagheder ved kilderne til den almindeligt accepterede påstand om, at Dönitz straks fra sin udnævnelse var indstillet på at forhindre en kamp til sidste mand. Vanskeligheden er imidlertid, at hovedbelægget for Sjöstedts opfattelse: Dönitz' telegrafiske tilsagn fra natten mellem 30. april og 1. maj til den efter hans formodning stadig levende Hitler om at undsætte ham i Berlin, vel næppe i den foreliggende situation kan tages som fuldgyldigt udtryk for Dönitz' personlige hensigter, uanset at der her er tale om en teknisk set »god« kilde. Problemet er af begrænset vigtighed og vanskeligt at opklare på det foreliggende grundlag, men kan give anledning til interessante metodiske overvejelser.

Jørgen Sevaldsen

Detlef Junker: Die deutsche Zentrumspartei und Hitler 1932/33. Ein Beitrag zur Problematik des politischen Katholizismus in Deutschland. Stuttgarter Beiträge zur Geschichte und Politik bind 4. Stuttgart, Ernst Klett Verlag, 1969. 248 s. DM 38.-.

Det tyske Zentrumsparti, der sammen med det bayerske BVP repræsenterede den politiske katolicisme, var en af de konstante og kontinuerlige faktorer i Weimarrepublikkens politiske liv. Det repræsenterede en næsten konstant del af den tyske vælgermasse og havde sæde i samtlige regeringer, der havde parlamentarisk basis. Og i Weimarrepublikkens slutfase var det derfor stadig en politisk faktor af betydning.

Junker har analyseret Zentrumspartiets politik og problematik i perioden fra Zentrumskansleren Brüning's fald i maj 1932 til partiets selvopløsning i juli 1933. Og nogen uspændende tid var det afgjort ikke: i denne periode ændrede Zentrum, der var det eneste borgerlige parti uden større vælgertab til NSDAP, indstilling til NSDAP og Hitler. Og det ret afgørende: fra at have bekæmpet nationalsocialismen fik partiet en positiv holdning til nationalsocialisterne, således at det under visse betingelser, nemlig at det skete i overensstemmelse med forfatningen, var rede til at lade Hitler danne regering. Den illusionære indstilling, at Weimarrepublikkens politiske krise kunne løses forfatningsmæssigt ved at lade Hitler komme til magten, var Zentrums version af 30. januar 1933.

Det er Junkers opfattelse, at der i 1932/33 var et magtpolitisk alternativ til Hitlers magtovertagelse, nemlig et forfatningsbrud, et statskup. Når Zentrums partiets ledelse i 1932 valgte at søge en politisk løsning med Hitler og dermed afviste at støtte planer om et forfatningsbrud, skyldtes det ifølge Junker flere forhold: det dårlige forhold til den frafaldne Zentrumspolitiker v. Papen, dets illusioner m. h. t. Hitler, men først og fremmest at det som et konfessionelt parti, d. v. s. som katolicismens politiske udtryk var bundet til den katolske kirkes statslære, således som den var blevet udviklet af pave Leo XIII omkring 1880. Som følge af dette var partiet imod en omvæltning, men tilpassede sig, når en sådan havde fundet sted; det var sket i 1918/19, og det skete igen i 1933. Derfor kan Zentrum karakteriseres ikke som et demokratisk-republikansk parti, men mere som et forfatningsparti: for partiet var statsformen principielt indifferent, afgørende var at den havde en legal basis. Denne formalistiske indstilling betød, at Zentrum i 1932 seriøst forsøgte at samarbejde med NSDAP inden for Weimarforfatningens rammer og at det osse søgte at arbejde positivt med i den »nye orden« efter 30.1.1933, således som det kom til udtryk i Zentrums støtte til Ermächtigungsgesetz. Men lå der ikke osse en politisk holdning til henholdsvis Weimarrepublik og det nye autoritære styre bag denne indstilling?

I forhold til den eksisterende forskningslitteratur om Zentrums partiets politik i Weimarrepublikkens sidste år indeholder Junkers bog ikke meget nyt; der frem sættes interessante synspunkter, hvoraf nogle må siges at være problematiske. Analysens svaghed forekommer dog at være, at Junker som følge af sin snævre fiksering på Zentrums partiets konfessionelle side og dermed på hypotesen om den katolske kirke og den katolske statslæres betydning for Zentrums politiske holdning er blevet afskåret fra at inddrage andre synsvinkler ved vurderingen af partiets politik f. eks. spørgsmålet om Zentrum og evt. osse katolicismens principielle indstilling til fascismen, til demokratiet. Bogen er derfor primært en grundig studie i den politiske katolicismes problematik; men det må dog nok siges at være et spørgsmål, om katolicismen, d. v. s. den konfessionelle bundethed, havde en så stor betydning for Zentrums partiets politik som hævdet i bogen.

Karl Christian Lammers

Helmuth Groscurth: Tagebücher eines Abwehroffiziers 1938–1940. Mit weiteren Dokumenten zur Militäropposition gegen Hitler, herausgaben von Helmut Krausnick und Harold C. Deutsch unter Mitarbeit von Hildegard von Kotze. Quellen und Darstellungen zur Zeitgeschichte bind 19. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1970. 594 s. DM 38.–.

Hans-Adolf Jacobsen (udg.): 20. juli 1944. Die deutsche Opposition gegen Hitler im Urteil der ausländischen Geschichtsschreibung. Eine Antologie, veröffentlicht durch das Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Bonn, Wiesbaden, F. Steiner Verlag, 1969. 350 s. DM 9.80.

Begge bøger behandler aspekter ved den borgerligt-militære opposition i det nationalsocialistiske Tyskland. Dermed lægger de op til mere principielle spørgsmål angående denne opposition.